

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Економіка підприємства

Шифр та назва спеціальності

161 Хімічні технології та інженерія

Інститут

ННІ Економіки, менеджменту і міжнародного бізнесу

Освітня програма

Хімічні технології та інженерія

Кафедра

Економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин

Рівень освіти

Бакалавр

Тип дисципліни

Спеціальна (фахова)

Семестр

7

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Верютіна Вікторія Юріївна

Viktoriya.Veryutina@khpі.edu.ua

Старший викладач кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин НТУ «ХПІ»

Досвід роботи – більше 20 років. Автор понад 60 наукових та навчально-методичних праць. Провідний лектор з дисциплін: «Економіка підприємства», «Економіка природокористування», «Інноваційне підприємництво та управління стартап проектами», «Організація виробництва, менеджмент та управління стартап проектами», «Організація, менеджмент виробництва та управління стартап проектами», «Менеджмент харчових підприємств з основами підприємництва», «Організація виробництва та маркетинг»

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Економіка підприємства хімічних виробництв забезпечує випуск конкурентоспроможної продукції, постійне оновлення виробництва на базі новітніх досягнень науки й техніки, високий рівень доходності за рахунок раціонального використання всіх видів ресурсів. Процес виробництва відомих, або вперше товарів або послуг, що освоюються, підпорядковується певним закономірностям. Знання цих закономірностей дозволяє забезпечити ефективно функціонуюче виробництво у господарській діяльності підприємства. Та, разом з тим, визначальними є розвиток компетентності персоналу, доступ до джерел інвестування, вміння створювати та примножувати активи, співставляти ресурсні можливості з поставленими цілями, формувати економічно безпечне середовище для функціонування підприємства.

Мета та цілі дисципліни

Формування у студентів здібностей самостійно мислити приймати управлінські рішення, виконувати комплексні економічні розрахунки для ефективного здійснення господарської діяльності на рівні підприємства з урахуванням чинників дії зовнішнього та внутрішнього середовища.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – залік.

Компетентності

K-15. Здатність враховувати комерційний та економічний контекст при проектуванні хімічних виробництв.

Результати навчання

ПРО5. Розробляти і реалізовувати проекти, що стосуються технологій та обладнання хімічних виробництв, беручи до уваги цілі, ресурси, наявні обмеження, соціальні та економічні аспекти та ризики.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 90 год. (3 кредитів ECTS):

- денна: лекції – 32 год., практичні заняття – 16 год., самостійна робота – 42 год;
- заочна: лекції – 4 год., практичні заняття – 2 год., самостійна робота – 84 год;

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження дисципліни необхідно мати знання та практичні навички з наступних дисциплін: «Вища математика», «Правознавство», «Математичне моделювання та оптимізація об'єктів хімічної технології», «Загальна хімічна технологія».

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проводяться з використанням інформаційних технологій. На практичних заняттях використовується проектний підхід до навчання, ігрові методи, передбачає розгляд проблемних ситуацій у процесі вивчення навчального матеріалу. Навчальні матеріали доступні здобувачам вищої освіти в електронному репозиторії Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (eNTUKhPIIR), на електронних ресурсах кафедри та в Teams.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва

Поняття підприємства, його мета, функції та основні ознаки. Теорії (концепції) підприємства. Підприємницька діяльність, її принципи, форми і типи. Законодавче забезпечення підприємництва в Україні. Підприємницькі договори, їх структура і порядок укладання. Міжнародний бізнес, його суб'єкти, типи і види.

Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.

Правові основи функціонування підприємств в Україні. Порядок створення та реєстрації підприємств. Класифікація підприємств.. Форми об'єднання підприємств, їх утворення, мета і функції.

Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств

Середовище функціонування підприємства, його структура. Внутрішнє середовище підприємства. Макросередовище господарювання підприємств. Мікросередовище підприємства, його елементи. Аналіз зовнішнього середовища підприємства.

Тема 4. Структура та управління підприємством

Виробнича структура підприємства, її види і характеристика. Управління підприємством: поняття, завдання і принципи. Функції, інструменти та риси сучасного управління. Методи управління. Організаційні структури управління підприємством. Напрями вдосконалення управління підприємством

Тема 5. Ринок і продукція

Ринок: поняття, умови формування і функції. Структура і види ринків. Типи ринкової структури. Ринкова інфраструктура, її складові елементи.

Тема 6. Планування діяльності підприємства

Планування як функція управління, його принципи і методи. Система планів підприємства, їх взаємозв'язок та порядок розробки. Стратегічне планування на підприємстві. Бізнес-планування, його характеристика. Виробнича програма підприємства, її розроблення та обґрунтування.

Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

Персонал підприємства, його склад. Структура персоналу підприємства, чинники, що впливають на неї. Розрахунок чисельності працюючих на підприємстві. Управління персоналом підприємства. Продуктивність праці, показники і методи її вимірювання. Планування росту продуктивності праці. Організація і нормування праці на підприємстві. Мотивація як процес симулювання працівників, її моделі і методи. Поняття, види і шляхи росту заробітної плати. Тарифна система, її елементи. Форми і системи оплати праці. Формування фонду оплати праці на підприємстві.

Тема 8. Капітал підприємства

Сутність та види капіталу підприємства. Поняття, класифікація і структура основних фондів підприємства. Облік і оцінка основних фондів. Види та показники зношування основних фондів. Ремонт основних фондів, види ремонту. Амортизація основних фондів. Напрямки відтворення основних фондів. Показники ефективності відтворення і використання основних фондів. Поняття, матеріальний склад і структура оборотних фондів підприємства. Показники використання та нормування витрат матеріальних ресурсів. Оборотні кошти підприємства: поняття, класифікація і структура. Розрахунок нормативів оборотних коштів. Показники ефективності використання оборотних коштів підприємства. Шляхи покращення використання оборотних коштів підприємства. Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства, їх характеристика. Нематеріальні активи підприємства, їх оцінка та зношування.

Тема 9. Інвестиції

Інвестиції: поняття, види і роль у відтворенні виробничого потенціалу підприємства. Виробничі інвестиції, їх склад і структура. Планування виробничих інвестицій. Оцінка економічної ефективності виробничих інвестицій. Фінансові інвестиції. Види цінних паперів, їх характеристика. Чинники впливу на ефективність інвестицій.

Тема 10. Інноваційна діяльність

Інноваційні процеси: поняття, види і характеристика. Основи методики визначення економічної ефективності технічних нововведень. Оцінка сукупного економічного ефекту від технічних нововведень. Розрахунок комерційного ефекту у виробників технічних новинок. Організаційний прогрес: суть, об'єкти, напрямки і тенденції

Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства

Виробничі процеси та принципи їх організації. Класифікація виробничих процесів. Виробнича потужність підприємства, чинники, що впливають на неї. Методи визначення виробничої потужності на підприємствах.

Тема 12. Витрати на виробництво та реалізацію

Поняття і класифікація витрат. Собівартість продукції, її види і показники. Формування кошторису витрат на виробництво. Калькулювання витрат на виробництво та реалізацію продукції. Джерела, чинники і шляхи зниження собівартості продукції. Планування зниження собівартості продукції. Економічний зміст, функції і види цін. Формування гуртових і роздрібних цін на продукцію. Методи ціноутворення.

Тема 13. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства .

Дохід і прибуток підприємства, схеми їх формування та розподілу. Прибутковість діяльності підприємств, показники, що її характеризують. Суть та оцінка загального фінансово-економічного стану підприємства. Ефективність виробництва: суть, види і показники. Показники, резерви і чинники підвищення ефективності виробництва.

Тема 14. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація

Бізнес-процеси підприємства: сутність, структура і характеристика. Моделювання бізнес-процесів підприємства. Реінжиніринг в системі підвищення конкурентоспроможності підприємства. Бенчмаркінг як інструмент поліпшення практики ведення бізнесу. Система виживання підприємства в ринкових умовах. Реструктуризація підприємства: види, форми і механізм здійснення.

Тема 15. Економічна безпека та антикризова діяльність

Економічна безпека підприємства: сутність, мета, елементи і схема організації. Напрямки організації економічної безпеки підприємства за функціональними складовими. Оцінка рівня економічної безпеки

підприємства. Служба безпеки підприємства. Управління безпекою. Управління ризиками господарської діяльності. Суть, мета і види санації підприємства. Причини і симптоми банкрутства підприємства. Процедура порушення справи про банкрутство. Процес ліквідації збанкрутілих підприємств.

Теми практичних занять

Тема 1. Ринок і продукція

Завдання полягає в тому, щоб визначити які умови формування і функції ринку. Розглянути ринкову інфраструктура, її складові елементи.

Тема 2. Виробнича програма підприємства

Розв'язання практичних завдань, щоб визначити обсяг валової, товарної, реалізованої та чистої продукції у вартісному виразі.

Тема 3. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

Розв'язання практичних завдань: розрахунок чисельності працюючих на підприємстві, рівень продуктивності праці, річний фонд заробітної плати основних робітників та річний фонд заробітної плати допоміжних робітників цеху.

Тема 4. Капітал підприємства

Розв'язання практичних завдань: визначити первісну, залишкову, середньорічну вартість основних фондів, річну суму амортизаційних відрахувань, показники використання основних виробничих фондів, коефіцієнти екстенсивного, інтенсивного та інтегрального використання обладнання, а також розрахунок нормативів оборотних коштів, показники ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Тема 5. Інвестиції Планування чисельності персоналу

Розв'язання практичних завдань з оцінки економічної ефективності виробничих інвестицій.

Тема 6. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства

Розв'язання практичних завдань з виробничої потужності підприємства.

Тема 7. Витрати на виробництво та реалізацію

Розв'язання практичних завдань: визначити вплив факторів на собівартість товарної продукції та зміну рівня витрат на виробництво 1 грн. товарної продукції у році, як зміниться собівартість товарної продукції у плановому періоді, формування гуртових і роздрібних цін на продукцію.

Тема 8. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

Розв'язання практичних завдань: визначити річний економічний ефект від підвищення якості продукції, термін окупності додаткових капіталовкладень, розрахувати коефіцієнт конкурентоспроможності, а також визначити беззбитковий обсяг виробництва продукції, обсяг виробництва продукції.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

Самостійна робота

Дисципліна передбачає виконання індивідуального розрахункового завдання, яке складається з наступних економічних розрахунків:

1. визначення річної виробничої програми (плану виробництва) проектного цеху;
2. розрахунок поточних витрат (собівартості) на виробництво 1 т продукції і річного випуску (виробничої програми);
3. визначення інвестиційних (капітальних) витрат, необхідних для здійснення проектного виробництва;
4. розрахунок показників ефективності виробництва і доцільності використання капітальних вкладень.

Література та навчальні матеріали

Основна література

1. Економіка підприємства : підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
<https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-03/%21%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%95%D0%9F%20%D0%9F%D0%A2%D0%91.pdf>
2. Економіка підприємства: навчальний посібник / О.І. Лисак, Л.О. Андреева, Л.О. Болтянська .- Мелітополь: Люкс, 2020. – 272 с.
<http://feb.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/Lisak-O.I.-Andryeyeva-L.O.-Boltyanska-L.O.-Ekonomika-pidpriyemstva-Navchalnij-posibnik.pdf>
3. Романченко Н. В., Кожемякіна Т. В., Пічик К. В. ; Економіка підприємства: навчальний посібник. Нац. ун-т "Києво-Могилянська академія". - Київ : [НаУКМА], 2018. – 302 с.
<http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/15771?show=full>
4. Петруня Ю.Є., Задоя А.О. Економіка: базовий курс. Навчальний посібник [Електронне видання]. [6-те вид., переробл. і доп.]. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2023. -265 с.

Додаткова література

1. Гусева О.Ю., Воскобоева О.В., Хлевицька Т.Б., Голобородько А.Ю., Ромащенко О.С. Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ: Державний університет телекомунікацій, 2020. 215с.
https://duikt.edu.ua/uploads/l_2169_86285047.pdf?file=l_2169_86285047.pdf
2. Економіка підприємства [Текст] : підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 768 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Об'єм даних 14,95 Мб.
https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/32639/1/Ekonomik_2021.pdf
3. Економіка і управління підприємствами: теорія, методика, практика: колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астрая», 2020. 240 с.
<http://www.economics.in.ua/2020/06/blog-post.html>
4. Економіка підприємства: Навч. посібник / А. І. Яковлев [та ін.] / ред.: А.І. Яковлев, Л.С. Ларка ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Електрон. текстові дані. – Харків, 2021. – 515 с. 22.
5. Карпюк Г.І. Основи підприємництва: Навчальний посібник для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. 108 с.
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/2021/04/19/Osnovy%20pidpriyemnytstva.pdf>
6. Основи підприємництва: Підручник / [Біляк Т.О., Бірюченко С.Ю., Бужимська К.О., та ін.] ; під заг. ред. Н.В. Валінкевич. – Житомир : ЖДТУ, 2019. – 493 с.
<https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8104/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
7. Соломіна Г. В. С60 Економіка підприємства : практикум / Г. В. Соломіна. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. – 142 с.
<http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/4372>

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді заліку (30%) та поточного оцінювання (70%).

30% залік: теоретичні і практичні тестові завдання та захист розрахункового завдання.

70% поточне оцінювання:

- 5% оцінка виконання практичних завдань на практичних заняттях;
- 60% виконання індивідуальних завдань;
- 5% проміжний контроль (2 онлайн-тести)

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата
погодження,
підпис

Завідувач кафедри
Петро ПЕРЕРВА

Дата
погодження,
підпис

Гарант ОП
Ганна ЧЕРКАШИНА